

Kriminaliteta v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji: Statistični vpogled s poudarkom na konoplji¹

Kristina Čufar², Dean Lipovac³

Kazniva dejanja, povezana s prepovedanimi drogami, so večplasten družbeni izziv, saj je njihova pojavnost povezana s številnimi dejavniki, vključno z lastnostmi in okoliščinami vpletenih oseb, posebnostmi različnih drog, povratništvom in delovanjem organiziranih kriminalnih združb. Najbolj razširjena in družbeno sprejemljiva prepovedana droga v Sloveniji in širše je konoplja. V skladu s spreminjajočim se družbenim in pravnim statusom konoplje v članku posebno pozornost namenimo vprašanju specifičnosti kriminalitete, povezane s to rastlino in njenimi derivati. V članku je predstavljena poglobljena statistična analiza javno dostopnih podatkov o ovadbah slovenske policije in podatkov o obtožbah in obsodbah, pridobljenih na Statističnem uradu Republike Slovenije. Pod drobnogled so vzeta kazniva dejanja neupravičene proizvodnje in prometa ter omogočanja uživanja prepovedanih drog. Rezultati kažejo, da v Sloveniji število kaznivih dejanj, povezanih z drogami, v zadnjem obdobju upada, kar je skladno s splošnim upadom kriminalitete. Med vsemi kaznivimi dejanji kriminaliteta prepovedanih drog obsega le majhen delež, pri čemer ima veliko vlogo prav konoplja. Osebe, vpletene v kazniva dejanja, povezana z drogo, se na več načinov razlikujejo od posameznikov, vpletenih v kazniva dejanja brez drog; kriminaliteta, povezana s konopljo, pa se razlikuje od kriminalitete, povezane s preostalimi prepovedanimi drogami. Izsledki analize prispevajo k boljšemu razumevanju različnih razsežnosti kaznivih dejanj, povezanih s prepovedanimi drogami na splošno in posebej v zvezi s konopljo, ter ponujajo izhodišče za evalvacijo kriminalitetnih politik in nadaljnjih raziskav na tem področju.

Ključne besede: prepovedane droge, konoplja, kriminaliteta, statistična analiza, Slovenija

UDK: 343.9:343.575

1 Uvod

Uporaba prepovedanih drog⁴ prinaša vrsto individualnih, družbenih in zdravstvenih izzivov, posest in distribucija teh substanc pa svojevrstno področje kriminalitete. Čeprav gre za večplastno problematiko, javne razprave in politike še vedno pomembno krojijo kazenskoopravni diskurzi in vnaprejšnja prepričanja o prepovedanih drogah ter njihovih uporabnikih (El-Sabawi, 2019; Grebenc, 2003; Price idr. 2021). Slovenski

¹ Članek je nastal v okviru ciljnega raziskovalnega programa »Alternativni načini obravnave storilcev kaznivih ravnanj v zvezi s prepovedanimi drogami: primer konoplje« (V5-2324), ki ga financirajo Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije, Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije ter Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, ciljnega raziskovalnega programa »Družbeni in javnozdravstveni učinki regulacije in uporabe konoplje« (V5-24044), ki ga financirata ARIS in Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije, in programske skupine »Družbeno nadzorstvo, kazenskoopravni sistem, nasilje in preprečevanje viktimizacij v kontekstu visoko tehnološke družbe« (P5-0221), ki jo financira ARIS.

² Dr. Kristina Čufar, znanstvena sodelavka, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, docentka za sociologijo prava, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija. ORCID: 0000-0002-0688-1094. E-pošta: kristina.cufar@pf.uni-lj.si

³ Dr. Dean Lipovac, znanstveni sodelavec, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, docent za psihologijo, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije, Univerza na Primorskem, Slovenija. ORCID: 0000-0001-8413-2032. E-pošta: dean.lipovac@inst-krim.si

⁴ Izraz prepovedane droge je precej neposrečen za označitev številnih različnih substanc, ki niso nujno prepovedane v vseh okoliščinah – mnoge substance, uvrščene na Seznam prepovedanih drog, imajo priznano medicinsko uporabo in se ob spoštovanju zakonskih določb lahko uporabljajo v medicinske oziroma raziskovalne namene. Moralno zaznamovan označevalec prepovedane droge pogosto vpliva na diskurze, ki uokvirijo te substance. Izraz kontrolirane substance je nevtralnejši in se pogosteje pojavlja v strokovni in znanstveni literaturi ter bi lepše opredelil namen zakonodaje na tem področju: omejevanje uporabe določenih substanc na uporabo v medicinske in raziskovalne namene. Kljub pomislekom glede točnosti označevalca v članku dosledno uporabljamo izraz prepovedane droge oziroma droge, saj je ta izraz uveljavljen v naši zakonodaji.

pravni red vse prepovedane droge – z izjemo razvrščanja drog v tri skupine glede na njihovo domnevno nevarnost in medicinsko (ne)uporabnost – obravnava enako (»Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD)«, 1999), a so substance, njihovi uporabniki, širše okoliščine in posledice uporabe različni. Za izhodišče ocenjevanja (potencialno spreminjajoče se) kriminalitetne politike na področju prepovedanih drog in nadaljnjega raziskovanja področja je nujna poglobljena analiza, ki razgalja posebnosti kriminalitete pri posameznih prepovedanih drogah, trende na tem področju, demografske in druge lastnosti vpletenih oseb ter preostale pomembne dejavnike.

V Sloveniji je najbolj razširjena prepovedana droga konoplja⁵ in že leta smo priča pozivom ter predlogom sprememb pravnega režima, ki ureja proizvodnjo, predelavo in posest te rastline ter njenih derivatov (Čufar in Kapun, 2024). Pričujoči članek obsega statistično analizo dostopnih podatkov o kriminaliteti v zvezi s prepovedanimi drogami s posebnim poudarkom na kriminaliteti, povezani s konopljo. Ker se podatki o prekrških v zvezi z nedovoljeno posestjo prepovedanih drog ne zbirajo sistematično in na zadostni stopnji natančnosti, se naša analiza osredotoča na kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami, kjer je na voljo več tehtnih podatkov. Kazniva dejanja, povezana z drogami, ki so za razliko od izključno uporabniške kriminalitete na področju prekrškov pogosto povezana z delovanjem organiziranih kriminalnih združb, so veliko resnejša oblika kriminalitete, ki si zasluži poglobljeno obravnavo.

V uvodnem delu članka predstavimo značilnosti kaznivih dejanj, povezanih z drogami, temelječe predvsem na nedavnih empiričnih podatkih z območja Evropske unije (EU), in orišemo glavne značilnosti mednarodne ter slovenske pravne ureditve prepovedanih drog in spremembe na področju pravne ureditve glede konoplje. V metodološkem delu predstavimo uporabljene podatke in metode njihove analize. Sledijo rezultati, ki so predvsem predstavljeni in pojasnjeni z vidika vprašanja, kakšna je v Sloveniji vloga (različnih) prepovedanih drog pri kaznivih dejanjih in kakšne so posebnosti kriminalitete v zvezi s konopljo. Med drugim so obravnavani splošni trendi na podro-

čju kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami, značilnosti vpletenih oseb in geografska porazdelitev takšnih kaznivih dejanj ter njihova povezanost z drugimi kaznivimi dejanji. Članek s tem omogoča osnovno usmeritev vsem, ki bi radi bolje razumeli zdajšnje stanje in spremembe oziroma trende na področju kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji.

1.1 Kazniva dejanja, povezana s konopljo in drugimi prepovedanimi drogami

V zadnjem desetletju so v državah EU na področju kriminalitete opazni raznoliki trendi, močno odvisni od vrste kaznivega dejanja. Zaznaven je, na primer, porast goljufij in spolnega nasilja, medtem ko število umorov in tatvin, vlovov ter ropov upada; vendar pa so med državami tudi velike razlike. V državah članicah EU je bilo leta 2022 v povprečju približno 1.500 kaznivih dejanj, povezanih z vlomi, tatvinami in ropi, na 100.000 prebivalcev, pri čemer je bilo to število za Švedsko več kot 3.500, za Slovenijo približno 1.250, za nekatere države, med drugimi Hrvaško, Bolgarijo in Romunijo, pa manj kot 500 (Eurostat, n. d.).

Leta 2022 je bilo v EU zabeleženih približno 1,5 milijona kaznivih ravnanj (kaznivih dejanj in prekrškov), povezanih z drogami, kar pomeni 26-odstotni porast v primerjavi z letom 2012 (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2024). Več kot tri četrtine teh kaznivih ravnanj je bilo povezanih z uporabo ali posedovanjem drog za osebno uporabo, ki je v različnih državah različno pravno opredeljena. Ne glede na to, ali je šlo za kazniva ravnanja, povezana s posedovanjem ali z distribucijo drog, so bile stopnje kaznivih ravnanj višje kot leta 2012 za vse obravnavane posamične droge, razen za heroin. V letu 2022 je bila v EU konoplja vključena v približno tri četrtine kaznivih ravnanj, povezanih z uporabo ali posedovanjem drog, pri katerih je bila droga znana, in več kot polovico kaznivih ravnanj, povezanih s ponudbo prepovedanih drog (EMCDDA, 2024).

Glede na najnovejše podatke v državah Evropske unije konopljo vsakodnevno ali skoraj vsakodnevno uporablja 1,3 % prebivalcev (EMCDDA, 2024). Približno tri četrtine odraslih uporabnikov konoplje je moških in nekaj več kot polovica jih je mlajših od 35 let. V zadnjem letu je konopljo uporabilo 15 % mladih med 15. in 34. letom, pri čemer je približno dvakrat več moških kot žensk. Če se omejimo na mlade med 15 in 24 letom, je delež še nekoliko višji (18,6 %); v tej starostni skupini pa je približno vsaka deseta oseba konopljo uporabila v zadnjem mesecu (EMCDDA, 2024). V Sloveniji je v zadnjih 30 dneh konopljo uporabilo 2,4 % prebivalstva, v življenju pa 18,8 % prebivalcev med svojim 15. in 74. letom, pri čemer je odstotek nekoliko nižji pri ženskah (15,6 %) kot pri moških (21,8 %). Za primerjavo, drugo-uvrščeni ekstazi je v zadnjih

⁵ Zaradi večje preglednosti v članku uporabljamo izraz »konoplja« za rastlino konoplje, njene dele (cvetove, vršičke ipd.), njene derivate (smola, tinkture ipd.) in tetrahidrokanabinol (THC). Mnogi slovenski aktivisti opozarjajo, da je izraz konoplja neprimeren za oznako droge, saj je konoplja rastlina, droga pa kanabis (Čufar in Kapun, 2024). Čeprav je glede na mnogotere možnosti uporabe konoplje, ki pogosto ni psihoaktivna (konoplja, namenjena za industrijo, prehrano ipd. ima izredno nizke vrednosti psihoaktivnega TCH), terminološko razlikovanje med konopljo in kanabisom smiselno, v članku upoštevamo terminologijo slovenske zakonodaje ter organov, ki zbirajo podatke o kriminaliteti v zvezi s prepovedanimi drogami.

30 dneh uporabilo 0,1 % prebivalcev Slovenije, v življenju pa 2,8 % (Drev idr., 2024).

Mlajša, pretežno moška populacija prevladuje tudi med uporabniki drugih drog in prav tako med storilci kaznivih dejanj, povezanih z drogo (Pavlik in Ketenchieva, 2020), pri čemer se lahko delež po spolu razlikuje glede na različne dejavnike, kakor sta vrsta substance in država. Med osebami, ki so v zaporu zaradi kaznivih dejanj, povezanih z drogami, je v Bolgariji, na primer, le 5 % žensk, medtem ko jih je v Španiji kar 40 % (Montanari, 2020).

Droge so očitno v družbi še naprej globoko ukoreninjene, njihova vloga pa se nenehno spreminja glede na obdobje, državo, posamezne substance in druge dejavnike. Prav zaradi teh (težko predvidljivih) razlik je nujno, da se raziše aktualno stanje v Sloveniji. Razumevanje trendov, obsega, demografskih značilnosti in drugih dejavnikov na področju kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami nasploh ter ugotavljanje posebne vloge konoplje v tej kriminaliteti omogoča usmeritev na tem področju, vrednotenje zdajšnjih in prihodnjih kriminalitetnih politik, mednarodno primerjavo ter načrtovanje prihodnjih kvalitativnih in kvantitativnih raziskav v zvezi s problematiko prepovedanih drog nasploh in še posebej v zvezi s konopljo.

1.2 Pravno urejanje konoplje in drugih prepovedanih drog

Prepovedane droge in z njimi povezana kriminaliteta že tradicionalno razburjajo domišljijo (Reinarman, 2015). Stereotipne predstave, ki povezujejo uporabo drog in kriminaliteto, raznovrstni predsodki do uporabnikov drog in vsesplošna moralna panika so v poteku časa pripomogli k izgradnji in ohranjanju prohibicijskih politik (Grebenc, 2003), čeprav raziskave ne podpirajo mnogih pogostih prepričanj o uporabi drog – na primer, da je uporaba prepovedanih drog povod za nasilno vedenje ali da uporaba prepovedanih drog v mladosti vodi v uporabo in odvisnost od drog v odraslosti (Meško in Frangež, 2005). Mednarodna pravna ureditev problematike prepovedanih drog se je razvijala kot boj proti »zlu« in pogosto v navzkrižju z mednarodnim pravom človekovih pravic ter brez posluha za tradicionalne prakse uporabe psihoaktivnih snovi (Lines in Schabas, 2017). Veljavno mednarodno pravo od držav zahteva kriminalizacijo in kazenski pregon dejanj v povezavi s proizvodnjo, prodajo in posestjo psihoaktivnih rastlin in substanc (v nadaljnjem besedilu: substanc), uvrščenih na sezname prepovedanih drog, razen uporabe teh substanc za znanstvenoraziskovalne in medicinske namene (Wishart, 2018).⁶

⁶ Veljavna mednarodnopravna ureditev področja prepovedanih drog obsega tri konvencije Združenih narodov: Enotna konven-

Slovenija na področju urejanja in obravnavanja kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami načeloma ni med najbolj restriktivnimi državami: sama uporaba prepovedanih drog ni inkriminirana, nedovoljena posest prepovedanih drog za lastno uporabo pa je prekršek (»ZPPPD«, 1999: 33. člen). Takšna »dekriminalizacija« posesti prepovedanih drog (Košir, 2002) zariše simbolno mejo med dozdevno družbeno manj problematično posestjo drog njihovih uporabnikov in bolj zavrznima kaznivima dejanjema neupravičene proizvodnje ter prometa s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi in postopki v športu ter predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog (»Kazenski zakonik (KZ-1)«, 2012: 186. člen) in omogočanja uživanja ali uporabe prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi ali postopkov v športu (»KZ-1«, 2012: 187. člen).

Prepoved konoplje in njenih derivatov (v nadaljnjem besedilu: konoplje), daleč najbolj razširjene prepovedane droge v Sloveniji in Evropi, že desetletja spremlja burna javna razprava. Uvrstitev konoplje na mednarodni seznam najnevarnejših prepovedanih substanc se je izkazala za politično odločitev brez znanstvene podlage (Global Commission on Drug Policy, 2019). V skladu z raziskavami in velikim zanimanjem za uporabo konoplje v medicini je bila konoplja odstranjena z najstrožjega seznama in uvrščena na manj omejujoče sezname, ki omogočajo znanstvene raziskave in medicinsko uporabo konoplje. Medicinska uporaba konoplje je dovoljena v mnogih državah, tudi v Sloveniji (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA], 2023), vse več držav pa na različne načine dopušča tudi gojenje, posest, prodajo in uporabo konoplje za medicinske in ponekod tudi nemedicinske namene ali za osebno rabo (tako imenovana legalizacija) oziroma pristojne organe usmerja, naj uporabnikov konoplje ne preganjajo (Eastwood, 2020).

V skladu s spreminjajočimi se percepcijami in pravnim urejanjem konoplje po svetu se tudi v Sloveniji že dlje časa porajajo pobude za spremembo pravnega statusa konoplje. Leta 2024 sta posvetovalna referendumata o gojenju in predelavi konoplje za medicinske namene ter o gojenju in posedovanju konoplje za omejeno osebno rabo doživela tesno, a večinsko podporo opredeljenih volivk in volivcev (T. K. B., 2024). Referendumski vprašanji o naklonjenosti spremembam prav-

cija o mamilih iz leta 1961 (kot je bila spremenjena s Protokolom iz leta 1972), Konvencija o psihotropnih snoveh iz leta 1971 in Konvencija Združenih narodov proti nedovoljeni trgovini z mamili in psihotropnimi snovmi iz leta 1988. Cilj konvencij je zmanjševanje ponudbe in povpraševanja po nedovoljenih drogah ter omejevanje njihove uporabe na medicinske in znanstvene namene. K njim je pristopila večina držav sveta, spreminjanje konvencij pa je zaradi zahteve po konsenzu v praksi praktično nemogoče (Blickman, 2018).

ne ureditve konoplje sta bili zelo odprti, zato o morebitnih prihajajočih spremembah zakonodaje vemo bore malo, lahko pa bi korenito spremenile statistično podobo kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji. V luči obetajočih se sprememb pravne ureditve, povezane s konopljo, lahko poglobljen vpogled v zdajšnje stanje na tem področju ponudi pomembne informacije.

Med argumenti za legalizacijo oziroma dekriminalizacijo konoplje se pogosto omenja domnevna primerljivost konoplje in (načeloma dovoljenega) alkohola z vidika zdravstvenih in družbenih učinkov (Čufar in Kapun, 2024). Dodatni argument za legalizacijo oziroma dekriminalizacijo konoplje je predvideno zmanjšanje obremenjenosti policije z manj resno in manj škodljivo kriminaliteto ter s tem povezano povečanje zmogljivosti za pregon resnejših kaznivih dejanj. Opustitev pregona uporabniške kriminalitete naj bi obenem zmanjšala tudi nesorazmerno negativne vplive na marginalizirane skupine prebivalstva (Heidt in Wheeldon, 2022). Tem pomislekom se pridružujejo opozorila, da prav prohibicijske politike pripomorejo k porastu kriminalitete – ne le kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami, temveč tudi različnih oblik nasilnih kaznivih dejanj (Resignato, 2000), premoženjske kriminalitete (Benson idr., 1992) in kriminalizacije mladoletnikov ter mladih odraslih (Pedersen in Skardhamar, 2010).

Kriminaliteta, povezana s prepovedanimi drogami, je pogosto razumljena kot »vstopno kaznivo dejanje« (ang. *gateway crime*), torej začetek kriminalne poti pri posamezniku. Pri tem je večkrat poudarjena ravno konoplja: posamezniki, ki zagrešijo kazniva dejanja, povezana s konopljo, so sicer kaznovani blago, a kaznovanje kljub temu privede do stigmatizacije, ki lahko vpliva na okoliščine in priložnosti posameznika ter njegovo nadaljnje kriminalno vedenje (Mungan, 2016). Iz tega sledi, da kaznovanje tovrstne kriminalitete lahko prinese več škode kot koristi in da spremembe zakonodaje lahko privedejo do upada različnih kaznivih dejanj ter s tem do zmanjšanja povratništva in vpletenosti v organizirani kriminal.

V družbi se neprestano spreminja dožemanje prepovedanih drog, še posebej konoplje. Kljub trdovratnim predsodkom do njenih učinkov in uporabnikov (Reid, 2020; Skliamis idr., 2022) je konoplja pogosto razumljena kot manj škodljiva od preostalih prepovedanih drog in primerljiva z dovoljenim alkoholom oziroma kot tako imenovana rekreativna droga. Izraza »rekreativna droga« in »rekreativna uporaba drog« označujeta občasno uporabo drog, na primer ob koncu tedna ali na zabavah, ki načeloma nima večjih negativnih zdravstvenih in družbenih učinkov, kakor so na primer fizična odvisnost ali težave v odnosih (St. Arnaud, 2023). Seveda pa tudi uporaba substanc, ki so pogosto dojete kot rekreativne (na primer konoplja, ekstazi, kokain), lahko pomeni pro-

blematično uporabo drog, za katero so značilne zasvojenost in fizične, psihične ter socialne težave (St. Arnaud, 2023). Rekreativne droge družba pogosto drugače dojema kot tako imenovane trde droge (na primer heroin, fentanil), ki jih tradicionalno povezujemo s »problematično uporabo« drog in težkimi oblikami zasvojenosti, kar uporabnikom preprečuje dozdevno normalno delovanje v družbi (Archambault idr., 2022). Razlikovanje med rekreativnimi in trdimi drogami je pretežno poljubno in utemeljeno na ustaljenih vnapijšnjih oziroma stereotipnih predstavah o prepovedanih drogah in njihovih uporabnikih, četudi drži, da je pri nekaterih prepovedanih drogah večja možnost za razvoj hujših oblik fizične zasvojenosti kakor pri drugih in da dožemanje substanc vpliva na njihovo uporabo ter z njo povezano kriminaliteto.

V nadaljevanju članka ob dostopnih podatkih o kaznivih dejanjih v zvezi s prepovedanimi drogami v Sloveniji raziščemo značilnosti in trende na področju kriminalitete prepovedanih drog s poudarkom na konoplji. Ta kriminaliteta je na presečišču izzivov zaščite javnega zdravja, posebno problematičnih oblik kriminalitete (na primer organizirane kriminalne združbe), vnapijšnjih in spreminjajočih se ter nasprotujočih si prepričanj deležnikov o škodljivosti in primernih načinih pravnega urejanja posameznih prepovedanih drog, predvsem konoplje. Večplastnost soočanja z raznoterimi izzivi, ki jih prinaša kriminaliteta, povezana s prepovedanimi drogami, zahteva razumevanje dejanskega stanja na tem področju.

2 Metodologija

2.1 Viri podatkov

S spletne strani slovenske policije smo pridobili javno objavljene podatke o kaznivih dejanjih in osebah, vpletenih v kazniva dejanja, v Sloveniji med letoma 2009 in 2023. Vključena so vsa kazniva dejanja, za katera je policija vložila kazensko ovadbo ali poročilo. Čeprav so na voljo podatki od leta 2001 naprej, smo v članku uporabili podatke od leta 2009, ko se je spremenila oblika poročanja podatkov in odkar je na voljo razširjeni nabor spremenljivk. Podatki vključujejo različne lastnosti oseb, udeleženih v kaznivih dejanjih (na primer spol, starost, državljanstvo, povratništvo) in značilnosti kaznivih dejanj (na primer čas, upravna enota in prizorišče dogodka, vrsta kaznivega dejanja, materialna škoda). V njih so zabeležene tudi posamezne substance, ki so bile dejavnik pri kaznivih dejanjih, povezanih z drogami (na primer konoplja, kokain). Podrobnejši pregled in opis podatkov sta na voljo na spletni strani, kjer so podatki objavljeni (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, n. d.). Vse statistične analize v tem članku, ki obravnavajo posamezne droge, so osnovane na teh podatkih (poglavja 3.1, 3.2.1 in 3.3).

Na Statističnem uradu Republike Slovenije smo pridobili dostop do nabora podatkov o obtožbah ter obsodbah v Sloveniji med letoma 2014 in 2022. Podatkovni nabor vključuje spremenljivke, ki zajemajo lastnosti posameznikov (na primer spol, datum rojstva, dosežena izobrazba, občina bivanja, državljanstvo, starost ob storitvi kaznivega dejanja, povratništvo), značilnosti kaznivih dejanj (na primer datum in vrsta kaznivega dejanja, organizirana kriminaliteta) in informacije o kaznih (na primer vrsta kazni, trajanje pripora). Nabor podatkov vključuje tudi edinstveni identifikator posameznikov, kar omogoča spremljanje pogostosti in vrst kaznivih dejanj, povezanih z istimi osebami, skozi celotno obdobje analize. Na osnovi teh podatkov smo analizirali pojavnost kaznivih dejanj pri istih posameznikih (poglavji 3.2.2 in 3.2.3).

S spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije smo prenesli javno objavljene podatke o številu prebivalstva po upravnih enotah Slovenije za obdobje med letoma 2009 in 2023. Na podlagi teh podatkov smo prikazali pogostost kaznivih dejanj, povezanih z drogo, po upravnih enotah Slovenije glede na število prebivalcev upravnih enot (poglavje 3.1.2).

2.2 Analiza podatkov

Podatke smo analizirali v programskem okolju R (R Core Team, 2024) in R Studio (RStudio Team, 2024) z uporabo knjižnic dplyr (Wickham idr., 2023), broom (Robinson idr., 2024), stringr (Wickham, 2023), ggplot2 (Wickham, 2016), gridExtra (Auguie, 2017), sf (Pebesma, 2018), logbin (Donoghoe in Marschner, 2018) in flextable (Gohel in Skintzos, 2024). Pri vizualizaciji zemljevida Slovenije smo uporabili podatke Geodetske Uprave Republike Slovenije (Baebler, 2025). Pri analizi smo se osredotočili na podatke, ki se nanašajo na kazniva dejanja, povezana z drogami (»KZ-1«, 2012: 186. in 187. člen).

2.3 Omejitve podatkov in analize

Pričujoča raziskava obravnava le kazniva dejanja, povezana s prepovedanimi drogami, in ne vključuje prekrškov po 33. členu »ZPPPD« (1999), čeprav se v praksi veliko nedovoljenih aktivnosti v zvezi z drogami zgodi prav v povezavi s prekrškom nedovoljene posesti prepovedane droge za lastno uporabo. Omejitve izhajajo iz nedostopnosti zadevnih podatkov, ki se na državni ravni ne zbirajo sistematično in natančno.

Statistični urad Republike Slovenije v svojih evidencah ne razločuje specifičnih drog, zaradi česar pojavnosti kaznivih dejanj pri istih posameznikih nismo mogli raziskati z vidika posameznih substanc. Tega ni bilo mogoče raziskati niti s podatki policije, saj ti ne vsebujejo enoličnega identifikatorja oseb. Odsotnost identifikatorja oseb pri policijskih podatkih

je pomenila dodatno težavo, saj so nekatere osebe, vpletene v kazniva dejanja, v podatkih prikazane večkrat, a ni mogoče določiti, kje. To lahko pomembno izkrivi rezultate, predvsem na področju povratništva. Pričakovati je namreč, da bo vsak povratnik v evidenci zabeležen vsaj dvakrat, kar pomeni, da so števila in deleži povratnikov precenjeni – vsak povratnik se šteje kot dva ali več različnih posameznikov (povratnikov), čeprav gre za isto osebo. Zaradi tega podvajanja lahko pride do izkrivljenosti števil oziroma deležev tudi pri drugih spremenljivkah; na primer, če je med povratniki več moških, bo delež moških precenjen. Rezultate o lastnostih oseb, vpletenih v kazniva dejanja, povezana s konopljo in drugimi drogami (poglavje 3.2.1), je zato treba razlagati previdno ter jih dojemati le kot približni vpogled v dejansko stanje.

V sklopu policijskih podatkov poudarjamo še eno pomembno omejitev. Pri nekaterih osebah je bila zapisana vloga žrtev, vendar smo sklepali, da gre tudi pri teh posameznikih vsaj v večini primerov za nekakšno prepovedano dejanje, povezano z nedovoljeno posestjo ali drugo obliko kriminalitete (na primer žrtvi je ukradena droga, a ta zaradi posesti drog ni nedolžna). Kljub dvomnosti označevalca »žrtev« smo te posameznike obdržali v analizi, ker nismo želeli zavreči dragocenih podatkov. Na ta način označenih posameznikov je sorazmerno malo (manj kot 10 %), zaradi česar tudi morebitna zmotna pri naši interpretaciji teh podatkov ne bi smela bistveno spremeniti večine rezultatov. Osebe, obravnavane v naši raziskavi, bi bilo pravilneje dojemati kot »posameznike, vpletene v kazniva dejanja« kot »storilce«. Kljub temu v članku izraza uporabljamo izmenično, predvsem zaradi boljše berljivosti ter delno zaradi dejstva, da gre v veliki večini primerov zagotovo za storilce.

Pri podatkih Statističnega urada Republike Slovenije nismo razločevali med posamezniki, ki so bili obsojeni, in tistimi, ki so bili obtoženi, a ne obsojeni. Razloga za to sta, da smo si za analizo želeli ohraniti karseda velik vzorec oseb in pa delitev vzorca na dve ali več skupin (na primer obsojeni in obtoženi) bi pripeljala do skupin s sorazmerno malo obravnavanimi osebami. Ti podatki se s tega vidika pomembno razlikujejo od policijskih podatkov – slednji namreč beležijo tudi ovadene osebe, zato je pri morebitnem primerjanju izsledkov, osnovanih na teh dveh podatkovnih naborih, potrebna previdnost.

Nabori podatkov, ki smo jih uporabili, se nanašajo na nekoliko različna obdobja. Policijski podatki beležijo stanje od leta 2009 do leta 2023; podatki Statističnega urada Republike Slovenije pa obravnavajo obdobje med letoma 2014 in 2022. Čeprav se evidentirani časovni interval med podatki pretežno prekriva, svetujemo previdnost pri morebitnih primerjavah rezultatov, ki izhajajo iz različnih podatkovnih naborov.

3 Rezultati

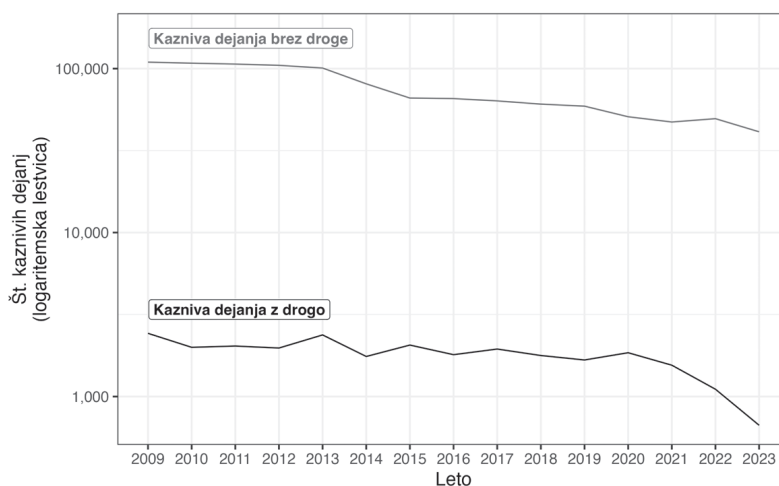
3.1 Kazniva dejanja, povezana z drogo

V poglavju 3.1.1 poročamo o frekvencah in deležih kaznivih dejanj, povezanih z drogo oziroma različnimi vrstami drog glede na vsa kazniva dejanja. Predstavimo tudi, kako se skozi preučevano obdobje na letni ravni glede na vsa kazniva dejanja spreminja delež kaznivih dejanj, povezanih z drogo. Poglavje 3.1.2 predstavi pogostost kaznivih dejanj, povezanih s konopljo, in kaznivih dejanj, povezanih z drugimi drogami, po upravnih enotah Slovenije, pri čemer je prikazano povprečno letno število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev upravne enote. V poglavju 3.1.3 primerjamo pojavnost različnih drog, ki se pri kaznivih dejanjih pojavijo hkrati s konopljo, s pojavnostjo drog, ki se pojavijo pri kaznivih dejanjih brez konoplje.

Pri kaznivih dejanjih, povezanih z drugimi drogami (brez konoplje), med substancami prevladujeta heroin (52,77 %) in kokain (30,98 %), v bistveno nižjem deležu pa so prisotni amfetamini (7,40 %), ekstazi (3,05 %), benzodiazepini (2,49 %) ter druge prepovedane droge.

Delež kaznivih dejanj, v katera je vključena konoplja, se razlikuje, če primerjamo kazniva dejanja po 186. in 187. členu »KZ-1« (2012). Pri prvem se konoplja kot edina substanca pojavi v 32,45 % primerov, pri drugem pa v 44,51 % primerov.

Med letoma 2009 in 2023 je tako za kazniva dejanja na sploh kot za kazniva dejanja, povezana z drogo, značilen postopni upad. Ta je do leta 2020 nekoliko izrazitejši pri kaznivih dejanjih brez drog, po letu 2020 pa se pojavi strm upad kaznivih dejanj z drogami (graf 1).

Graf 1: Trend kaznivih dejanj brez droge in z njo (vir: Policija, 2009–2023)

3.1.1 Pojavnost in trendi kaznivih dejanj, povezanih z drogo

Med letoma 2009 in 2023 je bilo zabeleženih skupno 1.140.958 kaznivih dejanj, od katerih jih je bilo 27.000 (2,37 %) povezanih z drogo. Na letni ravni je to povprečno 74.264 vseh kaznivih dejanj in 1.800 kaznivih dejanj, povezanih z drogo. Med kaznivimi dejanji, povezanimi z drogo, jih je bilo 9.305 (34,46 %) povezanih samo s konopljo, 1.391 (5,15 %) povezanih s konopljo in drugimi drogami, 10.085 (37,35 %) pa povezanih samo z drugimi drogami brez konoplje. Pri 6.219 (23,03 %) kaznivih dejanjih, povezanih z drogo, vrsta droge v podatkih ni razvidna.

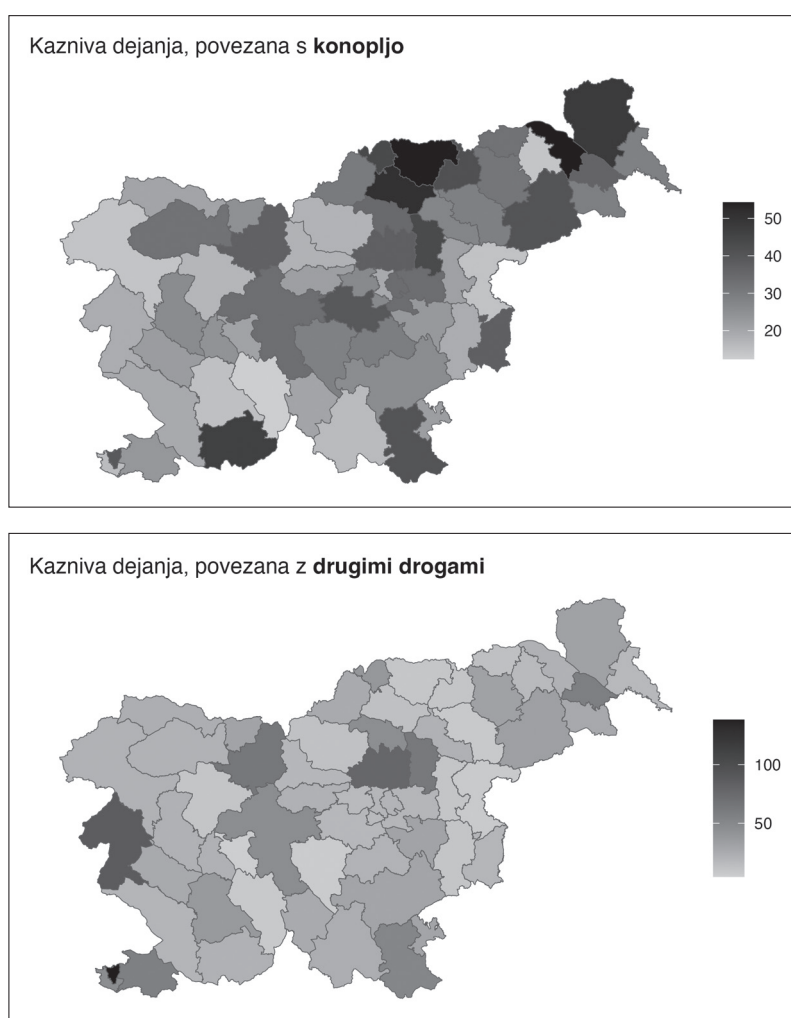
3.1.2 Pogostost kaznivih dejanj, povezanih s konopljo in drugimi drogami, po upravnih enotah Slovenije

Kazniva dejanja, povezana s konopljo, so glede na število prebivalcev pogostejša v vzhodnih in predvsem severovzhodnih predelih Slovenije (slika 1). Največja pojavnost na prebivalca je značilna za upravne enote Gornja Radgona, Radlje ob Dravi, Slovenj Gradec in Murska Sobota ter je v povprečju približno 52 kaznivih dejanj, povezanih s konopljo, na leto na 100.000 prebivalcev upravne enote. Pri kaznivih dejanjih, povezanih z drugimi drogami, višja pojavnost v vzhodnem delu Slovenije ni opazna; prav tako ni opaznih drugih vzorcev z izjemo nekoliko višje pojavnosti v nekaterih upravnih enotah Primorske, predvsem v Izoli.

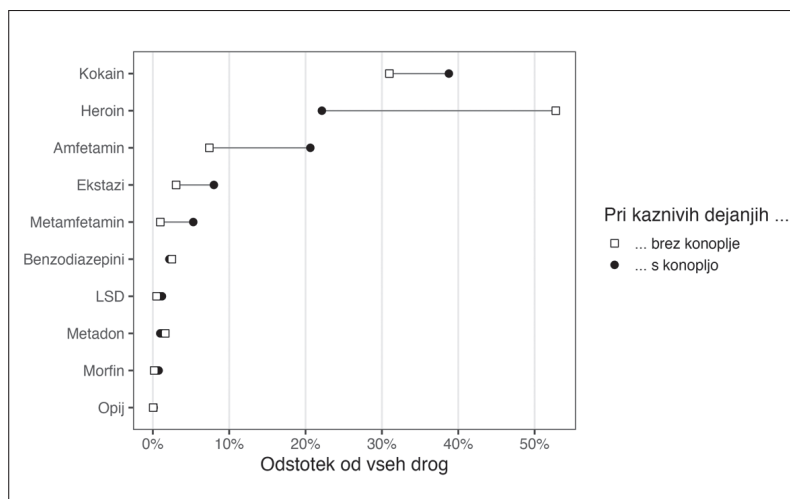
3.1.3 Droge, ki se pojavijo ob kaznivih dejanjih, povezanih s konopljo, in brez konoplje

Pri kaznivih dejanjih, v katerih se poleg konoplje pojavi še katera druga droga, je ta najpogostejše kokain, ki mu sledijo heroin, amfetamin in ekstazi (graf 2). To se razlikuje od pojavnosti drog pri kaznivih dejanjih brez konoplje. Pri teh

heroin zaseda znatno višji delež, medtem ko so za kokain, amfetamin, ekstazi in metamfetamin značilni nižji odstotki. Med preostalimi drogami, pri katerih je splošna pojavnost sorazmerno nizka, se LSD, morfini in opij v večjem deležu pojavijo ob kaznivih dejanjih, povezanih s konopljo, medtem ko se benzodiazepini in metadon v večjem deležu pojavijo pri kaznivih dejanjih, povezanih z drugimi drogami.

Slika 1: Povprečno letno število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev med letoma 2009 in 2023 po upravnih enotah Slovenije (vir: Policija, 2009–2023; Statistični urad Republike Slovenije, n. d. b.)

Graf 2: Pojavnost različnih drog pri kaznivih dejanjih s konopljo in brez konoplje (vir: Policija, 2009–2023)

3.2 Osebe, vpletene v kazniva dejanja, povezana z drogo

V poglavju 3.2.1 s poročanjem deležev primerjamo značilnosti oseb, vpletenih v kazniva dejanja, 1) povezana s konopljo, 2) povezana z drugimi drogami in 3) nepovezana z drogo. Poglavje 3.2.2 primerja pojavnost različnih kaznivih dejanj, ki se pojavijo pri posameznikih s kaznivimi dejanji, povezanimi z drogo, in pojavnost kaznivih dejanj, ki se pojavijo pri osebah, ki niso storile kaznivih dejanj, povezanih z drogo, pri čemer poročamo o razliki v deležu zastopanosti obravnavanega kaznivega dejanja. V poglavju 3.2.3 smo preiskovali, ali se kaznivo dejanje, povezano z drogo, pri posameznikih z več vrst kaznivih dejanj pojavi kot prvo nesorazmerno pogosto.

3.2.1 Lastnosti oseb, vpletenih v kazniva dejanja, povezana s konopljo in drugimi drogami

Pri kaznivih dejanjih s konopljo in drugimi drogami prevladujejo moški, medtem ko je delež moških pri vseh preostalih kaznivih dejanjih – čeprav še vedno večinski – bistveno manjši (tabela 1). Tuji državljani so najmanj zastopani pri kaznivih dejanjih, povezanih s konopljo, nekoliko več pri kaznivih dejanjih, povezanih z drugimi drogami, in največ pri kaznivih dejanjih, ki niso povezana z drogo. Mladolletniki so v največjem deležu vključeni v kazniva dejanja s konopljo; manj so prisotni pri kaznivih dejanjih brez drog in znatno manj pri kaznivih dejanjih z drugimi drogami. Tudi sicer je za kazniva dejanja, povezana z drogo, značilna mlajša populacija – ta razlika je najbolj opazna pri najstarejši skupini (54 ali več let), katerih delež je skoraj štirikrat večji pri kaznivih dejanjih brez drog v primerjavi s kaznivimi dejanji z drogami. Osebe,

vpletene v kazniva dejanja brez drog in kazniva dejanja, povezana s konopljo, so mnogo redkeje povratniki kakor pa osebe, odgovorne za kazniva dejanja z drugimi prepovedanimi drogami. Največji delež vključenih v organizirane kriminalne združbe je med osebami, vpletenimi v kazniva dejanja z drugimi drogami. Ta delež je precej nižji pri vpletenih v kazniva dejanja s konopljo in bistveno nižji pri posameznikih s kaznivimi dejanji brez drog.

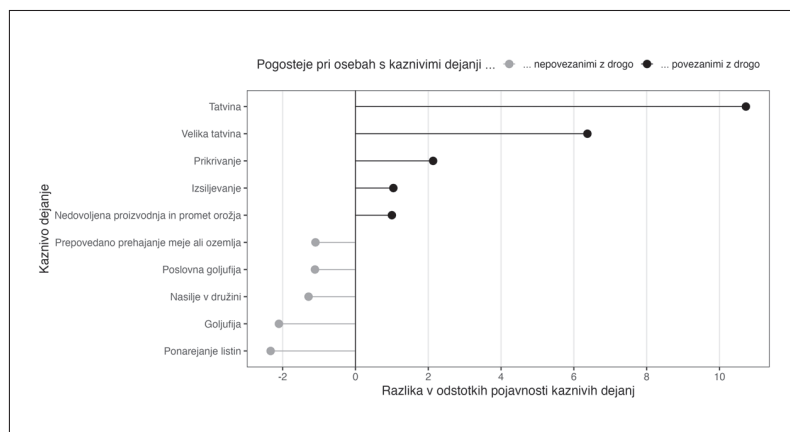
Tabela 1: Odstotek oseb z določenimi lastnostmi ločeno po tipu kaznivega dejanja za vse osebe v preučevanem obdobju (vir: Policija, 2009–2023)

		Tip kaznivega dejanja		
		S konopljo (n = 11.097)	Z drugimi drogami (n = 14.009)	Brez drog (n = 1.407.855)
Spol	Moški	89,55 %	86,41 %	68,23 %
	Ženski	10,45 %	13,59 %	31,77 %
Starost	17 ali manj	14,32 %	2,36 %	7,13 %
	18–33	55,29 %	51,29 %	29,93 %
	34–53	25,20 %	40,59 %	42,61 %
	54 ali več	5,19 %	5,77 %	20,33 %
Državljanstvo	Slovensko	93,80 %	91,83 %	88,17 %
	Tuje	6,20 %	8,17 %	11,83 %
Povratnik	Da	36,57 %	71,03 %	30,70 %
	Ne	63,43 %	28,97 %	69,30 %
V org. združbi	Da	9,74 %	28,15 %	1,01 %
	Ne	90,26 %	71,85 %	98,99 %

3.2.2 Kazniva dejanja, ki se pojavijo pri posameznikih s kaznivimi dejanji, povezanimi z drogo, in brez drog

Graf 3 prikazuje razlike v pojavnosti različnih kaznivih dejanj med posamezniki, ki so vpleteni v vsaj eno kaznivo dejanje, povezano s prepovedano drogo, in tistimi, ki niso vpleteni v kazniva dejanja, povezana z drogo. Največja razlika med skupinama je pri tatvini, ki se med posamezniki z vsaj enim kaznivim dejanjem, povezanim z drogo, pojavi v približno 28 odstotkih primerov, medtem ko se pri posameznikih, ki

niso vpleteni v kazniva dejanja, povezana z drogo, pojavi pri približno 18 odstotkih primerov (s čimer je razlika med odstotkoma približno 10 odstotnih točk). Pri osebah, vpletenih v vsaj eno kaznivo dejanje, povezano z drogo, so poleg tatvine v višjem deležu še velika tatvina in (manj pogosto) prikrivanje, izsiljevanje ter nedovoljena proizvodnja in promet orožja. Pri tej skupini se v rahlo nižjem deležu pojavijo kazniva dejanja, povezana s ponarejanjem listin, (poslovno) goljufijo, nasiljem v družini in prepovedanim prehajanjem meje ali ozemlja.

Opomba: Prikazana so samo kazniva dejanja, kjer se odstotki med skupinama razlikujejo za vsaj 1 odstotno točko in kjer so bili za izračun odstotka znotraj vsake skupine na voljo podatki vsaj desetih oseb.

Graf 3: Razlika v pojavnosti različnih kaznivih dejanj med osebami, vpletenimi vsaj v eno kaznivo dejanje, povezano s prepovedanimi drogami, in tistimi, ki niso vpletene v takšno dejanje (vir: Statistični urad Republike Slovenije, n. d. a.)

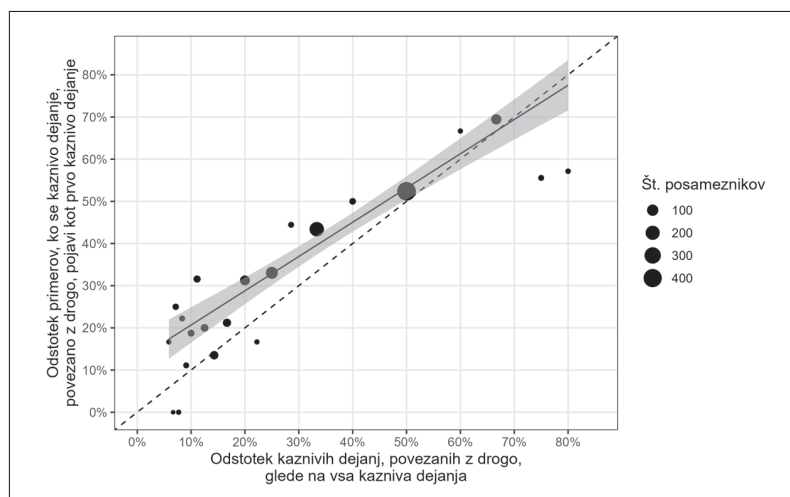
3.2.3 Kazniva dejanja, povezana z drogo, kot prvo storjeno kaznivo dejanje

Graf 4 prikazuje deleže, ko se kaznivo dejanje, povezano z drogo, pri skupinah posameznikov pojavi kot prvo kaznivo dejanje upoštevajoč delež kaznivih dejanj, povezanih z drogo (glede na vsa kazniva dejanja), ki je značilen za to skupino posameznikov. Iz podatkovnega nabora smo najprej izluščili posameznike, ki so skupno zagrešili vsaj dve kaznivi dejanji, med katerima je vsaj eno povezano z drogo in vsaj eno nepovezano z drogo. Nato smo izločili vse posameznike, ki so na dan, ko so zagrešili svoje prvo kaznivo dejanje, storili več kakor eno kaznivo dejanje. V končno analizo je bilo vključenih 1.114 oseb. V naslednjem koraku smo za vsakega posameznika izračunali delež zagrešenih kaznivih dejanj, povezanih z drogo, glede na vsa storjena kazniva dejanja. Na primer za posameznika, ki je storil eno kaznivo dejanje, povezano z drogo, in eno kaznivo dejanje, nepovezano z drogo, je bil delež 50-odstoten.

Glede na ta delež smo posameznike združili v skupine. Predvideli smo, da se bo (ob odsotnosti sistematičnih odstopanj) kaznivo dejanje, povezano z drogo, pri neki skupini posameznikov kot prvo kaznivo dejanje v povprečju pojavilo približno tako pogosto, kot v tej skupini znaša delež kaznivih dejanj, povezanih z drogo. Na primer, v skupini posameznikov s 50-odstotnim deležem kaznivih dejanj, povezanih z drogo, bi pričakovali, da se bo takšno kaznivo dejanje pojavilo kot prvo v 50 % primerov. Z namenom preverjanja tega smo uporabili tehtano (obteženo) linearno regresijo, pri čemer smo analizirali povezanost med deležem kaznivih dejanj, povezanih z drogo (glede na vse droge), in deležem primerov, ko se kaznivo de-

nje, povezano z drogo, pojavi kot prvo storjeno kaznivo dejanje. Vsaka vrednost v regresijskem modelu je bila obtežena glede na velikost skupine, na kateri temelji izračun te vrednosti (torej glede na število posameznikov, ki so v skupini oseb z določenim deležem kaznivih dejanj, povezanih z drogo). S tem je bila večja pomembnost pripisana vrednostim, ki izhajajo iz večjih skupin.

Rezultati kažejo, da se pri osebah, pri katerih je 50 % kaznivih dejanj, v katera so vpletene, povezanih z drogo, kaznivo dejanje, povezano z drogo, pojavi kot prvo v približno 52 % primerov (največja točka na grafu). Če ne pričakujemo sistematičnih odstopanj, se bo pri posameznikih kaznivo dejanje, povezano z drogo, pojavilo kot prvo približno tako pogosto, kolikor je pri njih odstotek kaznivih dejanj, povezanih z drogo, v katera so vpleteni (glede na vsa kazniva dejanja). V takem primeru bi graf prikazoval točke na oziroma blizu črtkane črte, pri čemer bi se točke na obe strani črte razporedile približno enakomerno. Iz grafa 4 je razvidno, da je večina točk nad črtkano črto, kar kaže, da se kazniva dejanja, povezana z drogo, pojavijo kot prva pogostejše, kot bi pričakovali glede na njihovo splošno pojavnost. Izjema so primeri z višjim odstotkom kaznivih dejanj, povezanih z drogo, kjer omenjeni trend ni več razviden. Obtežena regresijska premica skupaj s svojim 95-odstotnim intervalom zaupanja odstopa od referenčne, diagonalne črte, kar nakazuje na, da se kazniva dejanja, povezana z drogo, pojavijo kot prva kazniva dejanja pogostejše, kot bi pričakovali glede na njihovo splošno pojavnost." (rezultati regresijskega modela: konstanta = 0,13, standardna napaka = 0,03, $t(20) = 4,90$, $p < 0,001$; $B = 0,81$, standardna napaka = 0,06, $t(20) = 13,05$, $p < 0,001$; popravljeni $R^2 = 0,89$; $F(1, 20) = 170,20$, $p < 0,001$).

Opomba: Graf prikazuje le odstotke, za izračun katerih so bili na voljo podatki vsaj petih oseb. Velikost črne točke pomeni število posameznikov, na katerem temelji izračun določenega odstotka.

Graf 4: Pojavnost kaznivih dejanj, povezanih z drogo, kot prvih kaznivih dejanj (vir: Statistični urad Republike Slovenije, n. d. a.)

5 Razprava

5.1 Kriminaliteta v zvezi s prepovedanimi drogami: vloga konoplje

Število kaznivih dejanj, vključno s kaznivimi dejanji v zvezi s prepovedanimi drogami, v zadnjem obdobju upada. Kazniva dejanja, ki ne vključujejo prepovedanih drog, so do leta 2020 upadala nekoliko hitreje kakor kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami, po letu 2020 pa se pojavi izrazito zmanjšanje slednjih. To je morda povezano s pandemijo covid-19 ter omejitvami gibanja in združevanja v času njenega trajanja. Ustavitev javnega življenja v času pandemije je predrugačila vzorce uporabe, ponudbe in dobave prepovedanih drog. Med pandemijo se je uporaba drog na splošno zmanjšala, čeprav so nekateri uporabniki poročali o višji uporabi (Hočevar Grom idr., 2021). Ker se je zaradi pandemske omejitve zmanjšala ulična prodaja drog, so se mnogi uporabniki zatekli h kupovanju večjih količin prepovedanih drog naenkrat, nekateri pa so droge naročali na dom (Hočevar Grom idr., 2021), torej je možno, da je policija zato zaznala manj kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami. Možno je tudi, da je pandemija trajno spremenila tako vzorce uporabe kot preprodaje prepovedanih drog. V vseh obdobjih pa kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami obsegajo le majhen delež vseh kaznivih dejanj. Kazniva dejanja, povezana z drogami, so takoj za kaznivimi dejanji, povezanimi s prepovedanim prehajanjem meje ali ozemlja države, med najpogostejšimi nedovoljenimi aktivnostmi organiziranih kriminalnih združb, aktivnih na ozemlju Slovenije (Petrič, 2024).

Kazniva dejanja, kjer se kot prepovedana droga pojavlja konoplja, obsegajo velik delež kriminalitete v povezavi s prepovedanimi drogami: kot edina substanca se konoplja pojavlja pri približno tretjini kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi in postopki v športu ter predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog (»KZ-1«, 2012: 186. člen), pri kaznivem dejanju omogočanja uživanja ali uporabe prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi ali postopkov v športu (»KZ-1«, 2012, 187. člen) pa je delež konoplje kot edine substance kar 44,51-odstoten. Pojavnost konoplje v kriminaliteti v zvezi s prepovedanimi drogami je še večja, če upoštevamo, da se konoplja pojavlja tudi pri kaznivih dejanjih z več substancami.

Glede na to, da je konoplja daleč najbolj razširjena prepovedana droga pri nas, ni presenetljivo, da predstavlja levji delež zadevne kriminalitete. Še večja pojavnost konoplje pri kaznivem dejanju omogočanja uživanja prepovedanih drog (»KZ-1«, 2012: 186. člen) pa nakazuje na morebitno večjo opaznost konoplje s tega vidika. Kaznivo dejanje omogočanja uživanja prepovedanih drog je v praksi namreč povzročeno

že s podajo konopljinega zvitka med uporabniki. Kajenje konoplje je za mnoge uporabnike družabna aktivnost, podajanje zvitka in deljenja konoplje s prijatelji pa običajna praksa (Bræmer in Sogaard, 2023). Dim konoplje ima močan in značilen vonj, ki okolico in organe pregona opozarja na protipravno početje uporabnikov, zato je uporaba konoplje morda lažje zaznana kot uporaba drugih prepovedanih drog.

Glede na vseprisotnost konoplje lahko sklepamo, da bi morebitna sprememba njenega pravnega statusa korenito predrugačila statistike kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami. Kljub opozorilom, da gre pri kaznivih dejanjih v zvezi s konopljo za kriminaliteto, ki jo ustvarja družbeno škodljiva prohibicija in bi jo legalizacija pretežno odpravila (Heidt in Wheeldon, 2022), je pri takšnem ugibanju potrebne nekaj previdnosti. Politike na področju rahljanja prepovedi konoplje so mnogotere: od prostotržne sprostitev trgovanja do omejene sprostitev gojenja in posesti konoplje za osebno rabo ali le neizvajanja zakonskih določb v zvezi z nekaterimi prepovedanimi ravnanji s konopljo (Wilkins idr., 2020).

Kot se razlikujejo politike na področju prepovedanih drog, se razlikujejo tudi rezultati manj restriktivnih pravnih ureditev konoplje, a niti najbolj radikalne reforme v celoti ne odpravijo črnega trga s konopljo, organizirane kriminalitete v zvezi s konopljo ter drugih povezanih kaznivih ravnanj (Bahji in Stephenson, 2019; Meadows, 2019). Legalna konoplja namreč ni dostopna vsem uporabnikom, saj države dostop do konoplje starostno omejujejo, cene konoplje na legalnem trgu niso vedno konkurenčne cenam na črnem trgu, morebitne omejitve vsebnosti THC v legalni konoplji pa uporabnike, ki želijo bolj potentno konopljo, lahko preusmerijo k nepooblaščenim prodajalcem.

Tudi sprememba slovenske zakonodaje najverjetneje ne bi izničila črnega trga, čeprav bi del uporabnikov verjetno z veseljem prešel na gojenje konoplje za lastno uporabo ali poskušal dostopati do konoplje na zakonsko urejenih, reguliranih trgih, če bi bili ti vzpostavljeni. Ker konkretnih predlogov zakonskih sprememb v času pisanja še ni, je ugibanje o morebitnih učenikih le špekuliranje. Čeprav so učinki nepredvidljivi, jih lahko ob spremembah zakonodaje vseeno pričakujemo pri pojavnosti kaznivih dejanj v zvezi z drogami, še bolj pa na področju prekrškov, ki tokrat ni bilo v središču našega raziskovanja.

5.2 Demografske značilnosti storilcev kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami: razlike med substancami

Naši rezultati kažejo, da so osebe, vpletene v kazniva dejanja s prepovedanimi drogami, pretežno moškega spola. Razlika v spolni sestavi storilcev je večja kakor pri kaznivih

dejanjih, ki niso povezana z drogami, kjer ženske storilke obsegajo dobrih 30 % vključenih, medtem ko storilke kaznivih dejanj v zvezi z drogo dosegajo le dobrih 10 % oseb (Tripković in Plesničar, 2018). Te razlike se ne da pojasniti le z večjo uporabo drog med moškimi, saj ti v Sloveniji v splošnem prepovedane droge uporabljajo le rahlo pogosteje kakor ženske (Drev idr., 2024). Študije iz tujine ugotavljajo, da ima kriminaliteta v zvezi s prepovedanimi drogami pomembno vlogo pri dokazovanju in izgradnji moške identitete v nižjih družbenih razredih (Collison, 2008), seveda pa so v Sloveniji moški večinski storilci tudi pri drugih kaznivih dejanjih, zato ugotovljena spolna struktura storilcev ni presenetljiva.

Zelo zanimive so razlike v starostni strukturi storilcev glede na prepovedano drogo, s katero je bilo kaznivo dejanje povezano. Ti rezultati potrjujejo hipotezo o specifičnosti konoplje, saj so v primerjavi s kaznivimi dejanji s preostalimi prepovedanimi drogami storilci kaznivih dejanj v zvezi s konopljo v povprečju precej mlajši. Delež mladolletnih storilcev pri kaznivih dejanjih v zvezi s konopljo je 14,32-odstoten – približno dvakrat večji kakor pri kaznivih dejanjih brez prepovedanih drog in približno šestkrat večji kakor pri kaznivih dejanjih, ki vključujejo druge prepovedane droge.

Večji delež mladolletnikov med storilci morda lahko razumemo skozi tezo, da del kriminalitete v zvezi s konopljo povzročijo posamezniki, ki konopljo tudi uporabljajo, saj mladolletniki navadno začnejo eksperimentirati prav s konopljo (Drev, 2022) in jo morda v povezavi s tem začno prodajati ali podajati drugim, z drugimi prepovedanimi substancami ter z njimi povezano kriminaliteto pa povečini pridejo v stik šele v odraslosti. Tudi sicer so storilci kaznivih dejanj v zvezi s konopljo v poprečju mlajši od storilcev kaznivih dejanj, povezanih s preostalimi prepovedanimi drogami: delež storilcev kaznivih dejanj v zvezi s konopljo, starejših od 34 let, dosegajo le dobrih 30 % vseh storilcev teh kaznivih dejanj.

Približno 90 % kaznivih dejanj zagrešijo slovenski državljani ne glede na to, ali gre za kazniva dejanja, povezana s konopljo, z drugimi drogami ali nepovezana z drogami. Kljub medij-skemu poročanju o tujih preprodajalcih drog (C. Š., 2018; Mal, 2023) glede na izvedeno statistično analizo tuji državljani povzročijo sorazmerno nizek delež kriminalitete na tem področju.

Razlike v značilnostih vpletenih oseb glede na prepovedano drogo, s katero je bilo povezano kaznivo dejanje, se kažejo tudi na drugih področjih. Delež povratnikov pri kaznivih dejanjih v zvezi s konopljo je 37-odstoten, le nekoliko večji kakor delež povratnikov med storilci kaznivih dejanj, ki niso povezana s prepovedanimi drogami, medtem ko je delež povratnikov med storilci kaznivih dejanj z drugimi prepovedanimi drogami bistveno višji.

Manjše število povratnikov pri kaznivih dejanjih v zvezi s konopljo bi bilo lahko med drugim povezano s starostno strukturo storilcev, ki so pri konoplji v povprečju mlajši; ker so v kazniva dejanja s konopljo vključeni predominantno mlajši, je obdobje njihovega spremljanja krajše in bodo vsaj nekateri postali povratniki v prihodnosti. Kriminaliteta v zvezi s konopljo pri nekaterih mlajših storilcih morda pomeni njihove prve korake v svet kaznivih dejanj in eksperimentiranja z drogo, vpleteni pa se po srečanju s pravosodnim sistemom morda oddaljijo od prepovedanih drog oziroma z njimi povezane kriminalitete, storilci, ki so zagrešili kazniva dejanja v zvezi z drugimi prepovedanimi drogami, pa so morda že globlje v primežu odvisnosti in kriminalnih aktivnosti.

Medtem ko je delež oseb, povezanih z organiziranimi združbami pri preostalih prepovedanih drogah skoraj 30-odstoten, je pri konoplji takšnih slabih 10 %, pri kaznivih dejanjih brez prepovedanih drog pa le 1 %. Za razliko od uvoženih drog, kot sta heroin in kokain, ki se tradicionalno povezujejo z organizirano kriminaliteto, je konoplja pretežno domačega izvora (Jandl idr., 2024), kar bi lahko pojasnilo manjši delež organiziranih kriminalnih združb na področju kriminalitete s konopljo. Čeprav je tudi gojenje in distribucija konoplje pogosto podvig organiziranih združb in njihova vpletenost v kriminaliteto v zvezi s konopljo višja kot pri kaznivih dejanjih brez prepovedanih drog, je konopljo v primerjavi z mnogimi drugimi razširjenimi prepovedanimi drogami očitno lažje pridobivati v lastni izvedbi. Zdi se, da nekateri storilci konopljo proizvajajo in/ali tržijo na lastno pest, brez povezovanja z organiziranimi kriminalnimi združbami.

Naši rezultati kažejo, da je za osebo, ki je storila več kaznivih dejanj, med katerimi je vsaj eno povezano z drogo, nekoliko verjetneje, kakor bi pričakovali po naključju, da se bo kaznivo dejanje z drogo pojavilo kot prvo. Poleg tega izvedena analiza razgalja, da osebe, ki so povzročile kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami, storijo nekoliko večji delež nekaterih drugih kaznivih dejanj, na primer tatvine in velike tatvine, v primerjavi s storilci preostalih kaznivih dejanj.

Oba izsledka sta vsaj na prvi pogled skladna z razširjeno idejo, da uporaba prepovedanih drog vodi v kriminaliteto, pri čemer je kot začetni korak pogosto izstopajoča konoplja (Golub in Johnson, 2002). Pomembno je poudariti, da večina uporabnikov konoplje nikdar ne razvije problematične uporabe drog in vsi uporabniki prepovedanih drog ne postanejo storilci kaznivih dejanj (Golub in Johnson, 2002; Mungan, 2016; Pudney, 2003). Kljub temu se zdi, da v nekaterih primerih kriminaliteta v zvezi z drogo, ki je vsaj občasno povezana z uporabo prepovedanih drog pri storilcu, lahko pomeni povečano verjetnost stopnjevanja kriminalnih aktivnosti posameznika.

5.3 Kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami: posebnost posameznih substanc

Analiza pojavnosti različnih substanc pri kaznivih dejanjih v zvezi s prepovedanimi drogami nakazuje na njihovo raznolikost. Upoštevajoč splošno pojavnost različnih substanc, se konoplja, pogosteje kot bi pričakovali, pojavlja zlasti v kombinaciji s kokainom, amfetamini in ekstazijem. Ravno nasprotno se heroin, značilno prepoznan kot problematična trda droga, v kaznivih dejanjih, povezanih s konopljo, pojavi redkeje, kot bi pričakovali glede na njegovo splošno pojavnost. Ta porazdelitev bi lahko bila povezana s tem, da sintetične droge, kakor so amfetamini in ekstazi, pogosto izvirajo iz Nizozemske in Belgije, ki sta skupaj s Španijo tudi najpomembnejši vstopni točki za kokain v Evropo (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and EUROPOL, 2024). Nizozemska je namreč tudi pomembna pridelovalka konoplje, čeprav v izvozu konoplje prednjači Španija (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and EUROPOL, 2024), večina v Sloveniji porabljene konoplje pa je pri nas tudi pridelana. Sočasno pojavljanje konoplje s kokainom, amfetamini in ekstazijem bi bilo torej lahko povezano z zasegi različnih prepovedanih drog, ki jih tihotapske združbe v Slovenijo uvažajo iz severa in zahoda Evrope.

Prepovedane droge kot na primer konoplja, kokain, amfetamini in ekstazi se nemalokrat dojemajo kot rekreativne droge, zato jih nekateri uporabniki in opazovalci dojemajo kot manj problematične. Družbeno konstruirana in epistemološko problematična razlika med rekreativnimi in trdimi drogami vpliva na vzorce uporabe drog med občasnimi uporabniki, ki kategorično zavračajo trde droge (na primer zloglasni heroin), a ta meja se pri mlajših generacijah briše, uporaba heroina pa narašča (Paš in Kapitanovič, 2024). Vendarle pa je pogostejša sočasna pojavnost nekaterih drog pri kaznivih dejanjih kazalnik, da imajo različne substance različne trge, uporabnike in ponudnike.

Posebnost konoplje se odraža tudi v geografski porazdelitvi z njo povezanih kaznivih dejanj. Ta se pogosteje pojavljajo v vzhodnih in predvsem severovzhodnih predelih Slovenije. Morda je možna razlaga, da se tudi tu izraža samooskrbnost s konopljo v državi ter da bi porazdelitev kaznivih dejanj lahko nakazovala na območja, primernejša za gojenje konoplje; seveda pa bi lahko odsevala tudi kulturne razlike med regijami in z njimi povezano večjo ali manjšo strogost organov pregona v različnih regijah. Kazniva dejanja v zvezi s preostalimi prepovedanimi drogami so dokaj enakomerno razpršena po ozemlju Slovenije – z izjemo predelov primorske regije, kar morda lahko pojasni vstop uvoženih prepovedanih drog v državo v pristanišču Koper in prek slovensko-italijanske meje.

Poleg posebnosti pri kriminaliteti, povezani s konopljo, smo v rezultatih zaznali tudi svojstvenost heroina. V Sloveniji je heroin med najmanj razširjenimi prepovedanimi drogami; po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje je heroin že kdaj v življenju uporabilo le 0,7 % prebivalcev (Jandl idr., 2024). Upoštevajoč majhno pojavnost heroina med uporabniki prepovedanih drog, je heroin nadpovprečno zastopan kot substanca, s katero so povezana kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami. Sorazmerno velika pojavnost heroina pri kaznivih dejanjih bi bila lahko povezana z delovanjem organiziranih kriminalnih družb in uveljavljeno vlogo Slovenije kot tranzitne države na tako imenovani balkanski poti, po kateri prepovedane droge, pogosto tudi večje količine heroina, potujejo v druge države EU (Mozetič in Jager, 2005; Petrič, 2024). Pri razlagi visoke pojavnosti heroina ob kaznivih dejanjih pa ni mogoče izključiti tudi potencialne kriminalizacije uporabnikov te substance, saj so ti še posebno stigmatizirani, vidni in moteči za okolico. Te hipoteze sicer ne moremo potrditi z dostopnimi podatki, je pa skladna z zatrjevanjem nevladnih organizacij, ki delajo z uporabniki heroina in drugih drog, ter s povečanim zanimanjem javnosti za problematiko tako imenovane »odprte scene« oziroma vidne, tudi intravenozne, uporabe drog ter s tem povezane večje pozornosti splošne javnosti in policije na predele, kjer se zadržujejo brezdomni uporabniki drog (Grebenc in Šabić, 2020; Turk, 2024).

6 Sklep

Pri razlagi izsledkov tega članka je treba upoštevati nekatere omejitve, povezane z uporabljenimi podatki. Vključeni so le podatki o kaznivih dejanjih, ne pa tudi o prekrških, kar pomeni, da velik delež (izključno uporabniške) kriminalitete, povezane s konopljo, ostaja neobravnavan. Uporabljeni podatki Statističnega urada Republike Slovenije ne razlikujejo med posameznimi drogami, kar prav tako omejuje možnosti podrobnejših analiz. Ker policijski podatki ne vsebujejo enoličnih identifikatorjev posameznikov, ni mogoče ugotoviti, kdaj gre za večkratno štetje istih oseb; takšno podvajanje lahko vodi v precenjene deleže določenih demografskih skupin. Dodatna previdnost je potrebna pri morebitnih primerjavah med izsledki, ki izhajajo iz obeh podatkovnih naborov, saj se delno razlikujeta v zajetem časovnem obdobju in vrsti obravnavanih oseb. Kot omejitev je treba upoštevati tudi težko primerljivost kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami: posamično kaznivo dejanje namreč lahko označuje na primer rekordni zaseg količine prepovedanih substanc ali le podaritev majhne količine droge. Ker tega iz podatkov ni mogoče razbrati, je težko sestaviti celovito podobo obravnavanega področja kriminalitete. Prav tako iz podatkov ni mogoče sklepati, ali je oseba, vpletena v kaznivo dejanje v zvezi z drogo, tudi uporabnik te droge.

Čeprav analiza, razgrnjena v članku, omogoča poglobljen vpogled v trende in strukturo kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami, ta vpogled hkrati odpira vrsto vprašanj, ki presegaajo njen domet. Razumevanje nekaterih zaznanih trendov, ki jih analiziramo v članku, bi zahtevalo dodatne, tudi kvalitativne raziskave kaznivih dejanj, povezanih s prepovedanimi drogami. Koristno bi bilo raziskovanje področja prekrškov v zvezi z drogami, ki bi pomagalo razumeti trende med uporabniki prepovedanih drog in ugotoviti, katere skupine so posebno ranljive (na primer zaradi uporabe drog v javnosti, pripadnosti določni družbeni skupini) ter katere obravnave storilcev teh prekrškov so primerne. V ta namen bi morali pristojni organi sistematično zbirati podrobnejše podatke na državni ravni.

Ugotovljeni trendi na področju kaznivih dejanj v zvezi z drogami so lahko izhodišče za nadaljnje raziskovanje, saj razkrivajo raznolikost obravnavanega področja. Naša analiza kaže, da stanje na področju kriminalitete v zvezi s prepovedanimi drogami ni skrb vzbujajoče, saj število kaznivih dejanj v zvezi z drogo v zadnjih letih upada. Na področju kriminalitete so pomembne razlike med posameznimi substancami tako glede njihove pojavnosti kakor glede značilnosti vpletenih v zadevna kazniva dejanja. Kriminaliteta v zvezi s konopljo – v skladu z njeno splošno razširjenostjo – obsega velik delež kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami. V kazniva dejanja, povezana s konopljo, so pogosto vpleteni mladi z nižjim tveganjem za povratništvo in vpletenost v organizirano kriminalno združbo v primerjavi s kaznivimi dejanji, pri katerih so prisotne druge prepovedane droge.

Morebitne spremembe zakonodaje v zvezi z gojenjem in posedovanjem konoplje bi torej lahko močno preobrazile statistično podobo kriminalitete na področju prepovedanih drog. Seveda pa bi bilo naivno domnevati, da bi kriminaliteta v zvezi s konopljo preprosto izginila s popustljivejšo zakonsko ureditvijo: prodaja in omogočanje uživanja mladostnim, nezakonito gojenje in distribucija, ukvarjanje kriminalnih združb s konopljo in podobni izzivi po izkušnjah držav, ki so spremenile politiko v zvezi s konopljo, še vedno vztrajajo in zahtevajo premišljene odzive oblikovalcev in izvrševalcev zakonodaje.

Literatura

1. Archambault, L., Bertrand, K. in Perreault, M. (2022). Problematic opioid use: A scoping literature review of profiles. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 16. <https://doi.org/10.1177/11782218221103581>
2. Auguie, B. (2017). *gridExtra: Miscellaneous functions for 'grid' graphics* [računalniška programska oprema]. <https://CRAN.R-project.org/package=gridExtra>
3. Baebler, Š. (19. 1. 2025). *GURS – Register prostorskih enot*. <https://github.com/stefanb/gurs-rpe>
4. Bahji, A. in Stephenson, C. (2019). International perspectives on the implications of cannabis legalization: A systematic review in thematic analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(17), 3095. <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/17/3095>
5. Benson, B. L., Kim, I., Rasmussen, D. W. in Zehlke, T. W. (1992). Is property crime caused by drug use or by drug enforcement policy? *Applied Economics*, 24(7), 679–692.
6. Blickman, T. (2018). The elephant in the room: Cannabis in the international drug control regime. V A. Klein in B. Stothard (ur.), *Collapse of the global order on drugs: From UNGASS 2016 to review 2019* (str. 101–131). Emerald Publishing Limited.
7. Bræmer, M. H. in Sogaard, T. F. (2023). "Do you need someone to share with?": Exchange and demand sharing in social cannabis supply. *Contemporary Drug Problems*, 50(1), 46–62.
8. C. Š. (13. 3. 2018). Policisti na Metelkovi v Ljubljani prijeli Senegalca s 16,9 grama prepovedane droge. *Nova24TV*. <https://nova24tv.si/policisti-na-metelkovi-v-ljubljani-prijeli-senegalca-s-169-grama-prepovedane-droge/>
9. Collison, M. (2008). In search of the high life: drugs, crime, masculinities and consumption. V J. W. Messerschmidt in S. Tomsen (ur.), *Crime, criminal justice and masculinities* (str. 428–444). Routledge.
10. Čufar, K. in Kapun, A. (2024). Poison or panacea: A decade of parliamentary discourse on cannabis regulation in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 75(4), 332–348.
11. Donoghoe, M. W. in Marschner, I. C. (2018). logbin: An R package for relative risk regression using the log-binomial model. *Journal of Statistical Software*, 86(9), 1–22.
12. Drev, A. (2022). *Konoplja in mladostniki: Razširjenost in posledice uporabe, preventivne pred uporabo*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://nijz.si/publikacije/konoplja-in-mladostniki/>
13. Drev, A., Lavtar, A., Hočevar Grom, A., Rehberg, M., Šinko, M. in Korošec, A. (2024). *Prepovedane droge, konoplja v zdravstvene namene in zloraba zdravil na recept v Sloveniji v letu 2023*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://nijz.si/publikacije/prepovedane-droge-konoplja-v-zdravstvene-namene-in-zloraba-zdravil-na-recept-v-sloveniji-v-letu-2023/>
14. Eastwood, N. (2020). Cannabis decriminalization policies across the globe. V T. Decorte, S. Lenton in C. Wilkins (ur.), *Legalizing cannabis* (str. 133–153). Routledge.
15. El-Sabawi, T. (2019). Carrots, sticks, and problem drug use: Law enforcement's contribution to the policy discourse on drug use and the opioid crisis. *Ohio State Law Journal*, 80. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3474469
16. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2023). *Cannabis laws in Europe: Questions and answers for policymaking*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. https://www.euda.europa.eu/publications/faq/cannabis-laws-europe-questions-and-answers-for-policymaking_en
17. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2024). *European drug report 2024: Trends and developments*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en
18. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and EUROPOL. (2024). *EU drug markets analysis 2024: Key insights for policy and practice*. European Monitoring Centre for

- Drugs and Drug Addiction in European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU%20Drug%20Markets%20Analysis%202024.pdf>
19. Eurostat. (n. d.). *Crime statistics: Statistics explained*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
20. Global Commission on Drug Policy. (2019). *Classification of psychoactive substances: When science was left behind*. The Global Commission on Drug Policy. <https://www.globalcommissionondrugs.org/reports/classification-psychoactive-substances>
21. Gohel, D. in Skintzos, P. (2024). *flectable: Functions for tabular reporting* [računalniška programska oprema]. <https://CRAN.R-project.org/package=flectable>
22. Golub, A. in Johnson, B. D. (2002). The misuse of the 'Gateway Theory' in US policy on drug abuse control: A secondary analysis of the muddled deduction. *International Journal of Drug Policy*, 13(1), 5–19.
23. Grebenc, V. (2003). Droge in kriminal: Kritičen razmislek o njuni zvezi. *Socialna pedagogika*, 7(4), 407–430.
24. Grebenc, V. in Šabič, A. (2020). *Odperta scena: Zmanjševanje škode med brezdomnimi uporabniki drog v Ljubljani*. Fakulteta za socialno delo.
25. Heidt, J. in Wheeldon, J. (2022). *Cannabis criminology*. Routledge.
26. Hočevnar Grom, A., Drev, A., Lavtar, D., Rostohar, K. in Jandl, M. (2021). *Vpliv prvega vala pandemije COVID-19 na uporabnike drog in ponudnike storitev obravnave v Sloveniji*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://nijz.si/publikacije/vpliv-prvega-vala-pandemije-covid-19-na-uporabnike-drog-in-ponudnike-storitev-obravnave-v-sloveniji/>
27. Jandl, M., Hočevnar Grom, A., Drev, A., Belščak Čolakovič, A., Kvaternik, I. in Havaši, N. (2024). *Stanje na področju prepovedanih drog v Sloveniji 2023*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://nijz.si/publikacije/stanje-na-podrocju-prepovedanih-drog-v-sloveniji-2023/>
28. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012, 2015, 2016, 2017, 2020, 2021, 2023). *Uradni list RS*, (50/12, 54/15, 6/16, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 16/23).
29. Košir, M. (2002). Dekriminalizacija in diferenciacija prepovedanih drog v EU. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 53(1), 42–50.
30. Lines, R in Schabas, W. A. (2017). *Drug control and human rights in international law*. Cambridge University Press.
31. Mal, D. (8. 11. 2023). V centru kulture migranti dilajo droge. *Žurnal24*. <https://www.zurnal24.si/slovenija/crna-kronika/v-centru-kulture-migranti-dilajo-droge-414529>
32. Meadows, W. J. (2019). Cannabis legalization: Dealing with the black market. *Ohio State Public Law Working Paper*, 505. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3454635
33. Meško, G. in Frangež, D. (2005). Nasilje in droge v šolskem prostoru. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(3), 273–283.
34. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (n. d.). *Kriminaliteta*. <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika/kriminaliteta>
35. Montanari, L. (2020). Women offenders in Europe: Drug problems and drug offences and/or gender-based violence. *European Journal of Public Health*, 30(5). <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa165.1366>
36. Mozetič, P. in Jager, M. (2005). Organizirana kriminaliteta v Sloveniji: Scenariji o njenem delovanju v širšem družbenem okolju. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(4), 329–336.
37. Mungan, M. C. (2016). Gateway crimes. *Alabama Law Review*, 68(3), 671–706.
38. Paš, M. in Kapitanovič, P. (26. 7. 2024). Mina Paš: Med mladimi znova narašča uporaba heroina. *Podkast na robu*. <https://open.spotify.com/episode/45GmUCyYNIMHoGccs2PaD6>
39. Pavlik, E. in Ketenchieva, E. (2020). A criminal profiling of persons convicted for narcotic drugs and psychotropic substances illicit trafficking. *Vestnik of the St. Petersburg University of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, 2020(3), 118–122.
40. Pebesma, E. (2018). Simple features for R: Standardized support for spatial vector data. *The R Journal*, 10(1), 439–446.
41. Pedersen, W. in Skardhamar, T. (2010). Cannabis and crime: Findings from a longitudinal study. *Addiction*, 105(1), 109–118.
42. Petrič, D. (2024). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2023. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 75(3), 151–182.
43. Policija. (2009). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2009.zip>
44. Policija. (2010). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2010.zip>
45. Policija. (2011). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2011.zip>
46. Policija. (2012). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2012.zip>
47. Policija. (2013). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2013.zip>
48. Policija. (2014). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2014.zip>
49. Policija. (2015). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2015.zip>
50. Policija. (2016). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2016.zip>
51. Policija. (2017). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2017.zip>
52. Policija. (2018). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2018.zip>
53. Policija. (2019). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2019.zip>
54. Policija. (2020). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2020.zip>
55. Policija. (2021). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2021.zip>
56. Policija. (2022). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2022.zip>
57. Policija. (2023). *Kriminaliteta: Statistični podatki v csv obliki* [Zbirka podatkov]. <https://www.policija.si/baza/kd2023.zip>
58. Price, T., Parkes, T. in Malloch, M. (2021). 'Discursive struggles' between criminal justice sanctions and health interventions for people who use drugs: A qualitative exploration of diversion policy and practice in Scotland. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 28(2), 118–126.
59. Pudney, S. (2003). The road to ruin? Sequences of initiation to drugs and crime in Britain. *The Economic Journal*, 113(486), 182–198.
60. R Core Team. (2024). *R: A language and environment for statistical computing* [računalniška programska oprema]. <https://www.R-project.org/>
61. T. K. B. (10. 6. 2024). Referendum o rabi konoplje: Odločen da rabi v medicinske namene, manj glede uporabe za zasebni namen. *RTV slo.si*. <https://www.rtvsl.si/slovenija/referendumi-2024/referendum-o-rabi-konoplje-odlocen-da-rabi-v-medicinske-namene-manj-glede-uporabe-za-zasebni-namen/711205>

62. Reid, M. (2020). A qualitative review of cannabis stigmas at the twilight of prohibition. *Journal of Cannabis Research*, 2(1). <https://jcanabisresearch.biomedcentral.com/articles/10.1186/s42238-020-00056-8>
63. Reinerman, C. (2015). The social construction of drug scares. V P. A. Adler in P. Adler (ur.), *Constructions of deviance: Social power, context, and interaction* (8th ed.) (str. 159–170). Cengage Learning.
64. Resignato, A. J. (2000). Violent crime: A function of drug use or drug enforcement? *Applied Economics*, 32(6), 681–688.
65. Robinson, D., Hayes, A. in Couch, S. (2024). *broom: Convert statistical objects into tidy tibbles* [računalniška programska oprema]. <https://CRAN.R-project.org/package=broom>
66. RStudio Team. (2024). *RStudio: Integrated development environment for R* [računalniška programska oprema]. <https://posit.co/>
67. Skliamis, K., Benschop, A. in Korf, D. J. (2022). Cannabis users and stigma: A comparison of users from European countries with different cannabis policies. *European Journal of Criminology*, 19(6), 1483–1500.
68. St. Arnaud, K. O. (2023). Toward a positive psychology of psychoactive drug use. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 30(1), 81–94.
69. Statistični urad Republike Slovenije. (n. d. a.). *Kriminaliteta*. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/10/60>
70. Statistični urad Republike Slovenije. (n. d. b.). *Prebivalstvo*. <https://pxweb.stat.si/sistat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>
71. Tripković, M. in Plesničar, M. M. (2018). Women's crime and punishment worldwide. V M. M. Plesničar, A. Šelih in K. Filipčič (ur.), *Ženske in kriminaliteta: Značilnosti ženske kriminalitete in družbeno odzivanje nanjo* (str. 9–24). Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
72. Turk, M. (19. 6. 2024). Kupi igel v Ljubljani: Vedno več uporabnikov si droge vbrizgava v javnosti. *N1*. <https://n1info.si/novice/slovenija/kupi-igel-v-prestolnici-vedno-vec-uporabnikov-si-droge-vbrizgava-v-javnosti/>
73. Wickham, H. (2016). *ggplot2: Elegant graphics for data analysis* [računalniška programska oprema]. <https://cran.r-project.org/web/packages/ggplot2/index.html>
74. Wickham, H. (2023). *stringr: Simple, Consistent wrappers for common string operations* [računalniška programska oprema]. <https://CRAN.R-project.org/package=stringr>
75. Wickham, H., François, R., Henry, L., Müller, K. in Vaughan, D. (2023). *dplyr: A grammar of data manipulation* [računalniška programska oprema]. <https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>
76. Wilkins, C., Decorte, T. in Lenton, S. (ur.). (2020). *Legalizing cannabis: Experiences, lessons and scenarios*. Routledge.
77. Wisehart, D. (2018). *Drug control and international law* (1st ed.). Routledge.
78. Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD). (1999, 2000). *Uradni list RS*, (108/99, 44/00).

Drug-related Criminality in Slovenia: A Statistical Analysis Highlighting Cannabis

Kristina Čufar, Ph.D., Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, Assistant Professor of Sociology of Law, Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia. ORCID: 0000-0002-0688-1094. E-mail: kristina.cufar@pf.uni-lj.si

Dean Lipovac, Ph.D., Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law Ljubljana, Assistant Professor of Psychology, Faculty of Mathematics, Natural Sciences and Information Technologies, University of Primorska, Slovenia. ORCID: 0000-0001-8413-2032. E-mail: dean.lipovac@inst-krim.si

Criminal offences related to prohibited drugs represent a complex societal challenge, as their occurrence is influenced by numerous factors, including the characteristics and circumstances of the individuals involved, the specifics of different drugs, recidivism, and the activities of organized criminal groups. The most widespread and socially accepted prohibited drug in Slovenia and elsewhere is cannabis. In line with the changing social and legal status of cannabis, this article pays special attention to the specificities of crime associated with this plant and its derivatives. The article presents an in-depth statistical analysis of publicly available data on criminal complaints from the Slovenian police, as well as data on charges and convictions obtained from the Statistical Office of the Republic of Slovenia. It examines the criminal offences related to the illicit manufacture and trade in illicit drugs and facilitating the consumption of illicit drugs. The results show that the number of drug-related criminal offences in Slovenia has been declining in recent years, consistent with the overall decline in crime. Drug-related crime accounts for a small share of all criminal offences, with cannabis playing a major role. Individuals involved in drug-related criminal offences differ in several ways from those involved in offences not related to drugs and crime associated with cannabis differs from crime involving other prohibited drugs. The findings contribute to a better understanding of the various dimensions of criminal offences related to illicit drugs in general and specifically in relation to cannabis, offering a starting point for the evaluation of crime policies and further research in this area.

Keywords: illicit drugs, cannabis, crime, statistical analysis, Slovenia

UDC: 343.9:343.575